

รากฐานวัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา Thai Cultural Foundation gaining from Buddhism

อาจารย์เสีรวรวิทย์ เสริมใหม่^๑
Mr. Tiaravit Searmmai

บทคัดย่อ

รากฐานวัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน โดยมีรากฐานมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ของไทย เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ ที่พระเจ้าอโศกได้ส่งพระโสณะและพระอุตตระมายังสุวรรณภูมิ แต่ที่ปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนคือ คนไทยได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนา ประมาณ พ.ศ. ๖๑๒ ในสมัยอาณาจักรอัยลาว และมีวัฒนธรรมสืบทอดต่อมาจนถึงสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : วัฒนธรรมไทย, อิทธิพล, พระพุทธศาสนา

Abstract

Thai cultural origin influenced from Buddhism for a long time since prehistorically period of Thai which began from the third century of Buddhist Era (BE.) That was the time of Asoka; the Great King of India supported the Third Council of Buddhism at *Patalibutra* City, India. After that he had sent the Elder, *Sona* and *Uttara*, leaders of Buddhist missionaries and their group to *Suwannabhumi* state to propagate the Buddha's teachings to peoples here. There was clear evidence about it that Thai people received Buddhism on the 6th century of Buddhist Era at Eyalao (Tai) period of. Their cultures are inherited since Sukhothai period until the present time.

Keywords: Thai Culture, Influence, Buddhism

๑. บทนำ

รากฐานของจิตใจของคนไทย ในฐานะที่นับถือพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธศาสนากับคนไทย มีความสัมพันธ์กันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๒๕๖๐ ปีแล้ว ตามประวัติศาสตร์หากถือว่าสุวรรณภูมิเป็นประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ไทยในสมัยสังคายนารั้งที่ ๓ ประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ โดยพระเจ้าอโศกทรงส่งพระโสณะและพระอุตตระมายังสุวรรณภูมิ และมีร่องรอยว่าคนไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๕ สมัยที่คนไทยยังอยู่ภายใต้

^๑ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

การปกครองของประเทศจีน แต่ที่ปรากฏเป็นหลักฐานก็ในสมัยอาณาจักรอ้ายลาว คือประมาณ พุทธศักราช ๖๑๒ สมัยพ่อขุนหลวงเม่า กษัตริย์แห่งอาณาจักรอ้ายลาวได้แสดงตนเป็นพุทธมามกะ พร้อมด้วยพลเมือง อีก ๗๗ หัวเมือง มี ๕๑,๘๙๐ ครอบครัว เป็นจำนวนคน ๕๕๓,๗๖๑ คน หรือในพงศาวดารจีนของราชวงศ์ฮั่น ก็มีข้อความว่าขุนหลวงน้องกษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวไทยก็ไม่เคยทอดทิ้งพระพุทธศาสนาเลย ยังคงเทิดทูลยกย่องนับถือให้มากขึ้นตามลำดับ

ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗ อาณาจักรอ้ายลาวถูกจีนรุกราน จนเสียเอกราช คนไทยจึงอพยพลงมาตามสายแม่น้ำต่างๆ แต่ส่วนใหญ่จะอพยพมาตามแม่น้ำแยงซี เข้าไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในมณฑลยูนนาน ได้ตั้งอาณาจักรน่านเจ้าขึ้น โดยพระเจ้าเมืองแสนหลวง ซึ่งราชวงศ์นี้ได้มีกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่อยู่สองพระองค์ คือ พระเจ้าสิโยโรบ หรือพระเจ้าขุนหลวง พระองค์ได้ทรงรวบรวมคนไทยเหล่าต่างๆ อีกพระองค์คือพระเจ้าฟี่ล่อโก๊ะ ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าแสนหลวงพี่ ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าสิโนโล ขุนบรมทรงครองราชย์ ประมาณ พ. ศ. ๑๒๗๑ พระองค์ได้ทรงขยายอาณาจักรออกไป เช่น เสด็จไปสร้างเมืองแฉง หรือเวียดนาม เรียกว่า เตียนเบียนฟู เป็นราชธานีใหม่ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๒๗๔ ก็อาณาจักรน่านเจ้ามีหนองแส หรือเรียกว่าตาลิฟู หรือคูนหมิง ในปัจจุบันเป็นเมืองหลวง อาณาจักรน่านเจ้ารุ่งเรืองมานานถึง ๕๐๐ ปี ทั้งนี้อาณาจักรกว้างขวาง โดยทางทิศตะวันตกจรดประเทศอินเดีย ทางทิศใต้ ลึกเข้าไปในประเทศพม่า และประเทศลาวตอนเหนือ สมัยนี้ตรงกับสมัยราชวงศ์ซ่งพอดี ซึ่งถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนานิกายมหายานในประเทศจีน ในพงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์ซ่งถึงว่า ชาวไทยน่านเจ้าเจริญรุ่งเรืองและเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัด สาธยายสูตรในพระพุทธศาสนาด้วยความเคารพ มีตัวหนังสือเป็นทอง และอีกตอนหนึ่งบอกว่า ในสมัยราชวงศ์ซ่ง กษัตริย์ไทยองค์หนึ่ง ได้ส่งคำภีร์วัชรปรัชญาปารมิตา ๓ ผูก และคัมภีร์มหายานกะ ๓ ผูก ไปถวายพระเจ้ากรุงจีน

ต่อมาประมาณ พ. ศ. ๑๗๙๗ อาณาจักรน่านเจ้าล้มสลาย เพราะถูกพระเจ้ากุบไลخان โจมตี คนไทยต้องอพยพหนีภัยลงมาทางใต้อีกครั้งหนึ่ง แบ่งเป็นหลายสาย แต่ที่เป็นสายใหญ่ ๆ มี ๕ สาย คือ

พวกที่อพยพไปทางทิศตะวันออก เข้าไปตั้งถิ่นฐานทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองกวางเจา กวางสี และกวางตุ้ง ที่เรียกว่าไทยไห้ และไทยขาว เป็นต้น คนไทยสายนี้ได้ตั้งอาณาจักร ๑๒ ปันนา หรือ ๑๒ พันนา โดยมีชื่อเมืองเชียงรุ่ง หรือที่จีนเรียกว่าจิงหงเป็นเมืองหลวง

พวกที่อพยพไปทางแม่น้ำดำ และน้ำแดง เข้าไปในแคว้นต่างเสียก็เป็นไทยดำ ไทยน้ำไทยลาย และไทยลู่ เป็นต้น ไทยสายนี้ได้ตั้งอาณาจักรสิบสองจุไท หรือ ๑๒ เจ้าไทยขึ้นมา เพราะมีเจ้าอยู่หัวสิบสองพระองค์ กลายเป็นอิสระปกครองรัฐของตน ปัจจุบันสถานที่นั้นชาวเวียดนามเรียกว่าเตียนเบียนฟู

พวกที่อพยพไปทางทิศตะวันตก ไปตามแม่น้ำพรหมบุตร เข้าไปอาศัยในแคว้นอัสมัทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ก็เรียกว่าไทยหม ไทยคำตี้ ไทยหลวง และไทยมณีปุระ เป็นต้น

พวกที่อพยพไปตามแม่น้ำสาละวิน ได้ตั้งอาณาจักรมาว หรือเมาขึ้น ทางต้นแม่น้ำสาละวิน ต่อจากนั้นได้อพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งในแคว้นฉาน ประเทศพม่าก็เรียกว่าไทยใหญ่ หรือฉานหรือเงี้ยว ไทยพวกนี้ตั้งตัวเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งมี ๑๙ เจ้าฟ้า ปกครองรัฐต่างๆ เรียกว่ารัฐ ๑๙ เจ้าฟ้า ไทยพวกนี้ได้สร้างเมืองต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น สร้างเมืองนาย เมืองแสนหวี และเมืองสีป้อ เป็นต้น

พวกที่อพยพมาตามแม่น้ำโขง เข้าไปอยู่ในประเทศลาว ก็เรียกว่าไทยลาว บางพวกก็มาขึ้นฝั่งที่ภาคอีสานของประเทศไทย ก็เรียกว่าไทยลาวและภูไท เป็นต้น ส่วนบางพวกก็ขึ้นฝั่งทางตอนเหนือของประเทศไทยก็เรียกว่าไทยน้อย และพวกไทน้อยบางกลุ่ม ได้อพยพมาทางแม่น้ำแคว แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และเลยมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาต่อไป ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของไทยในประเทศไทยปัจจุบัน

ยุคเชียงแสนประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐-๒๐๙๑ คนไทยพวกหนึ่งอพยพมาตามแม่น้ำโขงและขึ้นฝั่งทางตอนเหนือของประเทศไทย ไทยพวกนี้ได้มาตั้งอาณาจักรโยนก และเชียงแสนขึ้น ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงรายในปัจจุบันเริ่มแรกมี ๒ แห่ง คือ เมืองหนึ่งตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในอำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน โดยมีพระเจ้าสิงหนวัติหรือพระเจ้าชัยพงศ์ หรือที่จีนเรียกว่าพระเจ้าโก๊ะล่อฝู่ง ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพิลอโก๊ะ หรือขุนบรม มีชื่อเมืองหลวงว่านาคพันธสิงหนวัติ หรือนาคบุรี หรือภายหลังเรียกว่าโยนกนครส่วนอีกแห่งหนึ่ง ตั้งเมืองที่ริมฝั่งแม่น้ำสาย ในเขตอำเภอแม่สายในปัจจุบัน โดยพระเจ้าลาวจังกราชหรือลาวจักรราช ซึ่งประสูติเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๑๘๑ ทรงสร้างขึ้น ชื่อว่าเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนและทรงเป็นปฐมวงศ์กษัตริย์ลาวจักรราช ในราชวงศ์นี้ได้มีกษัตริย์สำคัญที่สุด พระนามว่าขุนเจือง พระองค์มีพระชนมายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ทรงเป็นกษัตริย์ลำดับที่ ๑๙ แห่งราชวงศ์ลาวจักรราช พระเจ้าเจืองจึงได้ทรงขยายอาณาเขตแคว้นหิรัญนครเงินยางออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น ทางตะวันออก ทรงรบชนะเมืองแก้ว ทรงส่งพระราชโอรสปกครองเมืองต่างๆ คือ เมืองเงินยาง เมืองไชยนารายณ์ เมืองล้านช้าง เมืองแก้ว และเมืองเชียงรุ่ง จนพระเจ้าเจืองได้รับเกียรติว่า วีรบุรุษแห่งฝั่งโขง ก็ทั้งอาณาจักรโยนกและอาณาจักรเชียงแสนก็ล้วนศรัทธาพระพุทธศาสนา บำรุงให้เจริญรุ่งเรืองด้วยกัน เช่น พระเจ้าอชุตราช รัชกาลที่ 9 ผู้สืบสายมาจากพระเจ้าสิงหนวัติ ทรงให้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้าย ที่พระมหากัสสปะนำมาถวายไว้บนดอยตุง ดังนั้นพระธาตุดอยตุงจึงเป็นปูชนียสถานที่สำคัญแห่งแรกในล้านนาไทย ต่อมาเมืองนาคพันธสิงหนวัติหรือโยนกนาคพันธ ตกอยู่ใต้อำนาจขอมถึง ๑๙ ปี พระเจ้าพรหมมหาราช ซึ่งประสูติเมื่อ พ.ศ. ๑๔๖๔ ราชโอรสของพระเจ้าพังคราช จึงทรงกอบกู้เมืองไว้ได้ ไล่พวกขอมออกไป เมื่อ พ.ศ. ๑๔๘๐ ทั้งทรงเปลี่ยนชื่อเมืองใหม่ เป็นเมืองโยนกไชยบุรี

ต่อมาพระองค์ได้ทรงมาสร้างเมืองใหม่ ให้เรียกว่าเมืองชัยปราการ ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน แล้วทรงย้ายมาประทับที่เมืองนี้ ส่วนเมืองโยนกไชยบุรี ก็ทรงมอบให้พระเจ้าฟ้างคราชพระราชบิดาทรงครอบครอง เมื่อพระเจ้าพรหมมหาราช สวรรคตแล้ว ในปีพ.ศ. ๑๕๔๐ พระเจ้าชัยสิริ พระราชโอรสเป็นทรงสืบราชสมบัติแทน พระพุทธศาสนาในล้านนาไทย ได้เจริญถึงที่สุดในสมัยของพระเจ้าติโลกราช และพระเจ้าติลกปนัดดาธิราช ได้ทรงอัญเชิญพระแก้วมรกต จากลำปางมาประดิษฐานที่เจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวงทรงออกผนวชขนาดที่ครองราชย์เป็นระยะเวลา ๗ วัน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๕๐ เพื่อพระถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระราชชนนี ณ วัดป่าแดง โดยมีพระญาณมงคลมหาเถระเป็นอุปัชฌาย์ และเมื่อทรงลาผนวชแล้ว ทรงได้ปลุกต้นมหาโพธิ์ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้มาจากลังกา ที่วัดเจดีย์เจ็ดยอด และทรงเปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่ว่า วัดมหาโพธาราม วัดเจ็ดยอดเป็นวัดเก่าแก่ แต่ต่อมาพระเจ้าติโลมินโล กษัตริย์พม่าทรงให้จำลองมหาโพธิ์เจดีย์เมืองพุกาม ซึ่งจำลองมาจากมหาโพธิ์เจดีย์พุทธคยาในประเทศอินเดีย มาสร้างที่วัดเจ็ดยอดเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๕๘-๑๗๕๙ ต่อมาวัดนี้ทรุดโทรมลงมาหาตามกาลเวลา จนถึงรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่ ทั้งให้สร้างเจดีย์เจ็ดยอดขึ้นมา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๔๘

ต่อมา พ.ศ. ๒๐๒๐ ทรงอุปถัมภ์การจัดทำสังคายนาครั้งแรกในประเทศไทย จะจัดเป็นครั้งที่ ๘ ของโลก ณ วัดเจ็ดยอด การสังคายนาครั้งนี้มีพระธรรมทินนามมหาเถระ เจ้าอาวาสวัดตาลวนาราม หรือวัดป่าตาล เป็นประธานสงฆ์ กระทำอยู่ ๑๒ เดือน จึงเสร็จ เมื่อครั้งสังคายนาแล้ว พระเจ้าติโลกราช ทรงให้เฉลิมพระนามพระองค์ใหม่ เป็นพระเจ้าศิริธรรมจักรกับวัดติโลกราช พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช หรือพระเมืองแก้ว รัชกาลที่ ๑๑ ก็ทรงส่งพระสงฆ์ ไปศึกษาพระพุทธศาสนา ยังต่างประเทศ ทั้งทรงอาราธนาพระสงฆ์มาจากต่างประเทศ มายังเมืองเชียงใหม่อีกครั้ง ด้วยจึงทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเฟื่องฟูมาก เกิดมีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาหลายท่านได้แต่งตำราทางพระพุทธศาสนาไว้หลายเล่ม เช่น **พระสิริมงคลอาจารย์** วัดสวนขวัญ แต่งหนังสือเวสสันดรที่ปณี อธิบายเรื่องพระเวสสันดร จักรวาลที่ปณี อธิบายจักรวาล สังขยาประกาฎีกา อธิบายเรื่องค่านวณ มงคลตลที่ปณี อธิบายเรื่องมงคล ๓๘ ประการ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ยังใช้เป็นหลักสูตรการเรียนของพระสงฆ์ไทยชั้น เปรียญธรรม ๔-๗ มาตรฐานเท่าทุกวันนี้ **พระรัตนปัญญา** แต่งหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์หรือชินกาลมาลีปกรณ์ ประวัติพระพุทธศาสนาในล้านนาไทยเป็นต้น **พระพรหมราชปัญญา** แต่งหนังสือรัตนพิมพวงศ์ ประวัติพระแก้วเป็นต้น พระโพธิ์รังษีแต่งหนังสือจามเทวีวงศ์ ประวัติพระนางจามเทวี สิหิงคินทาน ประวัติของพระพุทธสิหิงค์ เป็นต้น พระญาณกิตติ แต่งหนังสือ สมันตปาสาทิกาอรรถโยชนา อธิบายพระวินัย ศรีนาสังกรวินิจฉัย อธิบายเรื่องสีมา มูลกัจจายนอรรถโยชนา ไวยากรณ์ภาษาบาลี เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมที่สำคัญอีกเล่มหนึ่ง คือ ปัญญาสชาดก ซึ่งไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่ก็เชื่อกันว่า เป็นผลงานของพระภิกษุชาวเชียงใหม่ในสมัยนั้น ดังนั้น พระภิกษุในล้านนา

ครั้งนั้นมีความรู้แตกฉานเชี่ยวชาญในภาษาบาลี มากยิ่งกว่าในสมัยใดไม่ว่าในอดีตหรือต่อมา หรือแม้ในยุคปัจจุบันซึ่งยังไม่มีวรรณกรรมภาษาบาลีมากมายอย่างในสมัยล้านนา เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวล้านนาไทยได้รับความสุขในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาก จะมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ ดังเช่น ปุชนิยสถานต่าง ๆ จะมีประวัติเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าแทบทั้งสิ้น เช่น วัดพระพุทธบาทตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากหลักฐานดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมไทยมีรากฐานมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งถึงยุคสมัยประวัติศาสตร์ของชาติตั้งแต่ยุคสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดของเรื่องราวในแต่ละยุคที่สะท้อนถึงรากฐานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

๒. ยุคสุโขทัย

เมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๒-๑๘๘๑ ก็อยู่ประมาณสมัยล้านนาไทย พระพุทธศาสนาในยุคสุโขทัยก็รุ่งเรืองมาก พระมหากษัตริย์ทุกองค์ต่างก็ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งขึ้นครองราชย์ เมื่อพ.ศ. ๑๘๒๐ พระองค์ก็ได้อาราธนาพระเถระมาจากนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นแหล่งที่นิกายลัทธิวชิรญาณกำลังเฟื่องฟู มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัย ดังในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “พ่อขุนรามคำแหงกระทำกรโอย อาหารแก่พระเถระสังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลุกมาแต่เมืองศรีธรรมราช” พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงอาราธนาให้พระสงฆ์จากนครศรีธรรมราช มาพำนักอยู่ที่วัดอรุณยักษิณจึงเกิดการปกครองสงฆ์เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายอรุณยักษิณ และคามวาสีขึ้นมา พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงรักษาศีล ฟังธรรม และทรงทำบุญทำทานอยู่เสมอ ทั้งทรงรณรงค์ให้ทวยราษฎร์ศรัทธาในพระพุทธศาสนาด้วย เช่น นำพระแท่นมนังคศิลามาไว้ในดงตาล ทรงนิมนต์พระให้มานั่งแสดงธรรมแก่ประชาชนบนพระแท่นศิลานั้นทุกวันพระ หรือวันธรรมะสวณะ ส่วนวันธรรมดาพระองค์ก็ทรงขึ้นไปพักบนพระแท่นสั่งสอนประชาชนด้วยพระองค์เอง เป็นผลให้ชาวสุโขทัยมีจิตใจสูง ชอบทำบุญให้ทาน มีข้อความในศิลาจารึกว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาว ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้า ลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลายทั้งผู้ชายผู้หญิง ผุ่งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน”

ต่อมาในสมัยพระเจ้าลิไท ขึ้นครองราชย์ ใน พ.ศ. ๑๘๘๗ พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงศึกษาภาษาบาลี และพระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน โดยสามารถนิพนธ์หนังสือเตภูมิกถาขึ้นมา อันเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเล่มแรกที่เป็นภาษาไทย วรรณกรรมเล่มนี้ได้มีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อ อวรรณคดีไทย และวิถีชีวิตของคนไทยในการต่อมา หรือแม้ในยุคปัจจุบันก็ตาม พระเจ้าลิไท ทรงออกผนวชที่วัดป่ามะม่วง ขณะที่ยังทรงครองราชย์ เมื่อ พ.ศ.

๑๙๐๕ นอกจากนี้ ยังให้หล่อพระพุทธรูปที่ถูกตามพุทธลักษณะไว้หลายองค์ เช่น พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา ซึ่งในปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร และพระศรีศากยมุนี ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวัดสุทัศนเทพวรารามเป็นต้น ที่สำคัญที่สุดก็คือ พระพุทธชินราช ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่งานที่สุดในประเทศไทย และในโลก เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดพิษณุโลกและของประเทศไทยมาตราบเท่าทุกวันนี้ อีกทั้งทรงให้พระราชมนต์เฝ้าเป็นที่ยืนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรอันเป็นแบบอย่างให้พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จัดให้มีการบอกระบุพระปริยัติธรรมภายในพระราชวังเช่นกัน

นอกจากนี้ พระเจ้าลิไท ยังโปรดให้สร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๒ โปรดให้สร้างพระธาตุเจดีย์ ที่กำแพงเพชร และโปรดให้สร้างรอยพระพุทธรูปบนภูเขาสมณภูฏ เมืองสุโขทัยแห่งหนึ่ง บนยอดเขาสุวรรณคีรีในศรีสัชชนาลัยแห่งหนึ่ง บนยอดเขาจอมทองในเมืองกำแพงเพชรเก่าแห่งหนึ่ง และบนยอดเขาปากพระบาง ที่นครสวรรค์อีกแห่งหนึ่ง

๓. ยุคอยุธยา

พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐ อยุธยาเคยเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยที่มีอายุยืนกว่าสมัยใด ๆ คือ เป็นราชธานีถึง ๔๑๗ ปี มีพระมหากษัตริย์ถึง ๓๓ พระองค์ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองมานานคู่กับราชธานี พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต่างก็ส่งเสริมพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ ทรงสร้างวัดพุทไธศวรรย์ เมื่อพ.ศ. ๑๘๙๖ และวัดเจ้าพญาไท เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๐ พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ทรงสร้างวัดมหาธาตุ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๗ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ทรงสร้างวัดพระราม ตรงที่ถวายพระเพลิงบรมศพของพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๒ ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ที่ลพบุรี และทรงสร้างวัดภูเขาทอง เมื่อพ.ศ. ๑๙๓๐ พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ทรงสร้างวัดราชบูรณะ ตรงที่ถวายพระเพลิงพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ โคร่งสร้างวัดราชบูรณ ตรงที่ถวายพระเพลิง เจ้าอ้าย เจ้ายี่ ที่สวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๗ ทรงสร้างวัดมเหยงคณ์ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๘๑ และในการต่อมา พระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงปฏิสังขรณ์วัดศรี ขอดายวัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองลพบุรี วัดจุฬามณี เมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๒ โปรดให้จำลองรอยพระพุทธรูปบนภูเขาสุวรรณบรรพต ไว้ในมณฑลพิจิตรอีกด้วย เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๓ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงมั่นคงในพระพุทธศาสนา แม้แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส มีพระราชสาส์นชักชวนให้เปลี่ยนศาสนามานับถือศาสนาคริสต์ แล้วฝรั่งเศสไปช่วยเหลือไทยในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะจากคัมภีร์ และไม่ให้ออลันดาเบียดเบียน สมเด็จพระนารายณ์ ก็ทรงตอบพระราชสาส์นไปอย่างบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ขุ่นว่า “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเขารีด ดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราที่เคยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน ถึง ๒๒๙ ปีแล้ว จะให้เราเปลี่ยนศาสนาอย่างนี้เป็นการ

ยากอยู่ ก็ถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าดิน จะต้องการให้คนเปลี่ยนโลก ได้นับถือศาสนาเดียวกันแล้ว พระเจ้ามีจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ เราขอฝากชะตากรรมของเรา และของกรุงศรีอยุธยา สุดแต่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของจะตกลงตาล” สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสนับสนุนให้มีการบวชเรียน ให้ถือว่าการบวชเรียนเป็นเรื่องสูงส่ง ใครที่ออกบวชเรียนจะได้รับเกียรติเป็นอย่างสูง และใครที่เป็นศัตรูกัน หากขอบบวช ก็จะได้รับกาให้อภัย เลิกมีเวรมีต่อกัน ดังนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อประจวบโอกาสสวรรคต ข้าราชการบริพาร ฎกพระเทพราชา และขุนหลวงสุรศักดิ์ ล้อมพระราชวังยึดอำนาจ ก็ทรงช่วยข้าราชการเหล่านั้น โดยการถวายพระราชวังให้เป็นวิสุคามสีมา แล้วทรงให้ประกอบพิธีอุปสมบทแก่บุคคลเหล่านั้น เพื่อหนีภัยเป็นต้น

๔. ยุครุ่งธนบุรี

พระบาทสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ หรือ พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงขึ้นครองราชย์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ขณะที่ทรงเสวยราชสมบัตินั้น เป็นสมัยที่บ้านเมืองเดือดร้อนมาก จากการทำลายล้างของพม่ากรุงศรีอยุธยาถูกเผาทำลายราบเรียบ ทุกคนล้มตายมากมาย ที่ยังอยู่ก็แตกเป็นก๊ก เป็นพวกต่าง ๆ พระเจ้าตากสินมหาราช ทรงมีภาระมากมายที่เผชิญหน้ากับพระองค์ ทั้งในด้านบ้านเมืองและศาสนา ส่วนเรื่องของศาสนา คัมภีร์ต่าง ๆ ถูกเผาทำลาย พระอัครสีมามากมาย ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามธรรมวินัย เพราะไม่มีคัมภีร์ให้ศึกษา จึงไม่ทราบว่าจะถูกต้อง ตามพระธรรมวินัยเป็นอย่างไร แต่ก็ด้วยพระปรีชาสามารถ และความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระองค์ทรงแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปตามลำดับ โดยพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้วัฒนาสถาพร เทียงตรง สนทนาธรรมกับพระเถระอยู่เสมอ ทำให้ทรงมีความรู้แตกฉานในทางธรรม จนกระทั่งทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ลักษณะบุญขึ้น ๑ เล่ม ในบั้นปลายแห่งพระชนม์ชีพ พระองค์ได้หันมาปฏิบัติสมณะวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจัง ดังได้ปรากฏในพระราชปณิธานของพระองค์ว่า “อันตัวพ่อชื่อว่าพระยาตากคนทุกขียากู้ชาติพระศาสนา ถวายแผ่นดินเป็นพุทธบูชา แต่พระศาสนาสมณพระพุทธโคดม ให้อย่างคงอยู่ห้าพันปี สมณะพราหมณ์ชีปฏิบัติให้พอสม เจริญสมณะวิปัสสนาพ่อชื่นชม ถวายบังคมรอยบาทพระศาสดา คิดถึงพ่อพ่ออยู่คู่กับเจ้า ชาติของเราคงอยู่คู่พระศาสนา พุทธศาสนายู่คู่องค์กษัตรา พระศาสดาฝากไว้ให้คู่กัน”

๕. ยุครัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๓๒๕ - ปัจจุบัน

รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นยุคที่ผ่านพ้นการครอบงำของเอกราชยังไม่มากนัก ทั้งยังต้องทำศึกกับพม่าอยู่เสมอ ถึงกระนั้น พระองค์ก็ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็น

ศาสนาที่ดีเลิศ และเหมาะสมกับคนไทยแท้ จึงทรงมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งขึ้นไป พร้อมกับการปกป้องบ้านเมือง และคุ้มครองพลเมืองด้วย ดังมีพระปณิธานว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์ก ยอยกพระพุทธศาสนา ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”

รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ทรงนำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสอดแทรกในวรรณกรรมต่าง ๆ ที่ทรงนิพนธ์ขึ้น ทรงฟื้นฟูวันวิสาขบูชา ซึ่งเคยมีมาแล้วในสมัยสุโขทัย เปลี่ยนให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมเสียใหม่ จากสอบปากเปล่าเป็นบาเรียน ตรี โท เอก มาเป็นแบบ ๙ ประโยค

รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาไว้นานับประการ ทรงสร้างวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี วัดเทพธิดาราม วัดราชนัคดา เป็นต้น

รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก และทรงออกบวชเป็นสามเณร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๐ และหลังจากลาสิกขาแล้ว ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ออกผนวชเป็นพระภิกษุ อยู่ในสมณเพศยาวนานถึง ๒๗ ปี จึงได้ลาผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ เพื่อเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ ก็ในช่วงที่พระองค์ผนวชอยู่นั้น พระองค์ได้ศึกษาภาษาบาลีโดยตรง มีความรู้แตกฉาน และสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ทรงตั้งคณะธรรมยุติกายขึ้น องค์นี้เป็นผลมาจากการที่ทรงผนวชนาน และเป็นมีความรู้ในภาษาบาลีอย่างแตกฉาน จึงทรงทราบว่า พระในสมัยนั้นปฏิบัติไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ทรงปรารถนาที่จะประพฤติปฏิบัติ ให้ตรงกับพระธรรมวินัย ให้พระสงฆ์ที่พร้อมกัน มีความรักที่เห็นความเห็นอย่างเดียวกันไปอยู่ ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) จึงทรงตั้งคณะธรรมยุติกายขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นเหตุให้มีนิกายธรรมยุตเกิดขึ้นตราบเท่าทุกวันนี้

รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขึ้นครองราชย์ ต่อจากพระราชบิดารัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยกับการต่าง ๆ เช่น ทรงออกผนวชในขณะที่ทรงครองราชย์ เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๐๑๖ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และประทับอยู่ ณ พุทธสถาน ในบรมมหาราชวังเป็นเวลา ๑๕ วัน จึงทรงลาผนวช ทรงสร้างวัดต่าง ๆ มากมาย เช่น วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดเทพศิรินทราวาส วัดอัมพวันนมิตร เป็นต้น

รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม พระองค์ได้รับพระเกียรติว่า “พระมหาธีรราชเจ้า” พระองค์ไหนจะได้รับการศึกษาอบรม ในต่างประเทศอังกฤษมาเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่ได้ทำให้พระองค์หลงนิยมชมชอบ กลับตรงเห็นความสำคัญความเป็นไทย โดยเฉพาะต่อพระพุทธศาสนา พระองค์จึงมีความเชื่อมั่นว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ดีที่สุด และเหมาะสม

กับคนไทยมากที่สุด เป็นผู้ที่มีปณิธาน ที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้ ให้เป็นศาสนาประจำชาติชาติไทยตลอดไป โดยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยประการต่าง ๆ ที่สำคัญเพราะ องค์ได้ทรงนิพนธ์หนังสือ “เทศนาเสือป่า” และ “พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร” เป็นต้น

รัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ และทรงสละราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ จึงทรงมีเวลาครองราชย์เพียงแค่ ๙ ปีเท่านั้น แต่ถึงกระนั้น พระองค์ก็เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น โปรดให้พิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีใหม่ เป็นจบละ ๔๕ เล่ม โปรดให้ราชบัณฑิตยสถาน จัดให้มีการประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนา สำหรับเด็กขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ หนังสือเล่มแรกที่ได้รับรางวัล คือ “พุทธมามกะ” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

รัชกาลที่ ๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะที่ยังทรงพระชนม์อยู่มาก มีพระชนม์เพียง ๙ ชันษาเท่านั้น พระองค์แม้จะส่งให้ได้รับการศึกษาจากโลกตะวันตก แต่พระองค์ก็ทรงเห็นความสำคัญแบบไทย ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ยังทำอะไรได้ไม่มากนัก เพราะยังทรงพระเยาว์ ยังต้องศึกษาเล่าเรียน อีกทั้งเวลาเสวยราชย์ก็สั้นนัก คือสิ้นพระชนม์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙

รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ทรงขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเชษฐา ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ พระองค์ได้รับการศึกษาในโลกตะวันตกมานาน แต่ก็ทรงเห็นความสำคัญแบบไทย ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่มีเหตุผลสนับสนุน และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยประการต่าง ๆ เมื่อทรงออกผนวชขณะที่ครองราชย์ เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๙ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ทรงประทับอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระองค์ทรงเสด็จไปตามวัดป่าต่าง ๆ เพื่อนมัสการและสนทนาธรรม กับพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามพระธรรมวินัย ในรัชกาลนี้ ได้มีการประกาศตั้ง วันอาสาฬหบูชา ขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองวันที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่พระปัญจวัคคีย์ ทรงให้มหาวิทยาลัย ในเปิดสอนระดับอุดมศึกษา เรียกว่า สภาการศึกษามหาวิทยาลัย วิทยาลัย และทรงให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนระดับอุดมศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๔๙๐ และทรงให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น เป็นครั้งแรกในประเทศไทย และส่งเสริมให้เยาวชนศึกษาความรู้ทางพระพุทธศาสนาและปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เยาวชนไทย ต่อมาได้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกิดขึ้นตามลำดับ ทั่วประเทศจนปัจจุบันมีกว่า ๒๕๐ แห่ง และใน พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐบาลประกาศเลิกใช้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ และ ใช้พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ๒๕๐๕ เป็น พ.ศ. ๒๕๐๘ องค์การศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ได้มาตั้งสำนักงานใหญ่ชั่วคราวในประเทศไทย

ประมาณนี้เมื่อครบ ๔ ปีที่ประชุมใหญ่ครั้งที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๑๒ มีมติเลือกประเทศไทยให้เป็นที่ตั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกอย่างถาวร พ.ศ. ๒๕๕๓ รัฐบาลโดยการนำของคณะสงฆ์ ได้พิมพ์พระไตรปิฎกเป็นครั้งที่ ๔ ในรัชกาลนี้จำนวน ๔,๐๐๐ จบ เพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระภูมิพลมหาราช ทรงมีพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา โดยก่อนหน้านี้นี้พิมพ์มา ๓ ครั้ง

ปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา พลเมืองกว่า ๙๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นชาวพุทธซึ่งมากเป็นอันดับ ๑ ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหลาย ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกตั้งอยู่อย่างถาวรในประเทศไทยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองกว่าประเทศใด ๆ ชาวต่างชาติที่สนใจพระพุทธศาสนาต้องเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรม ชวนชาวไทยที่ออกไปทำมาหากิน ตลอดถึงตั้งหลักแหล่งในต่างประเทศ ก็ไม่ได้ยอมรับนับถือศาสนาอย่างเจ้าของประเทศ แต่กลับเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เห็นว่าเป็นศาสนาที่ดีที่สุดและเป็นสายใยที่คอยยึดเหนี่ยวความเป็นไทยได้ดีที่สุด

พระพุทธศาสนากับชาวไทย มีความสัมพันธ์กันมานาน ตั้งแต่สมัยที่คนไทยอยู่ในประเทศจีนแล้ว แต่ถ้าถือตามทฤษฎีใหม่ของบางคน ที่เสนอว่า คนไทยอยู่ในสุวรรณภูมิตั้งแต่เดิมแล้ว ต่อมาบางพวกได้อพยพขึ้นไปทางเหนือตามลำดับ จนเข้าไปอยู่ในประเทศจีน ถ้าเป็นจริง ตามทฤษฎีนี้ คนไทยก็ยิ่งนับถือพระพุทธศาสนามาก่อนทฤษฎีแรกเสียอีก กล่าวคือ พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงถวายการอุปถัมภ์ การจัดทำสังคายนาคั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔ เมื่อเสร็จสังคายนาลแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช ก็ทรงส่งพระออกไปประกาศศาสนา ๙ สายด้วยกัน ในจำนวนนี้ก็มียู่ ๑ สาย มีพระโสณะและพระอุตตระ มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ ซึ่งหลายคนเชื่อว่านครปฐมนี้เอง เพราะมีเจดีย์ใหญ่และสูงกว่าบรรดาเจดีย์ทั้งหลาย ตลอดถึงมีโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาอยู่มากมาย ถ้าคนไทยอยู่ที่นี้ก่อนแล้ว คนไทยก็จะนับถือพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่นั้นแล้วราวพุทธศตวรรษที่ ๒ และถ้าคนไทย อยู่ในสุวรรณภูมิมาตั้งแต่เดิมจริง ก็ชวนให้คิดว่าคนไทยน่าจะนับถือพระพุทธศาสนามากกว่านั้น ย้อนไปถึงพุทธกาลทีเดียวด้วยเหตุผลหลายประการดังต่อไปนี้

ประเทศไทยอยู่ไม่ไกลจากอินเดียนัก มีประเทศพม่ามาคั่นเท่านั้น ส่วนบังกลาเทศสมัยก่อนก็เป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินเดีย สุวรรณภูมิก็เป็นที่อยู่ของชาวอินเดียมานานแล้ว คนไทยเมื่อคุ้นเคยกับชาวอินเดีย ก็คงจะมีคนไทยร่วมค้าขาย หรือร่วมงานกับคนอินเดียบ้าง และบางคนไทย ที่นอกจากจะทราบความเรื่องพระพุทธศาสนาจากชาวอินเดียแล้ว ก็อาจเดินทางไปถึงประเทศอินเดีย และอาจได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า หรือพระสาวกก็ได้ ดังเช่น ตปุสสะ ภัลลิกะ พ้อคำฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วปฏิญาณตนนับถือพระรัตนตรัยตลอดชีวิต พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงส่งพระอรหันตสาวก ๖๐ องค์ ก็ทรงส่งออกไปประกาศศาสนาโดยให้แยกกันไปคนละทาง ทาง

ละหนึ่งองค์ จากเรื่องนี้ก็ชวนให้เห็นว่า จากการที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันตสาวกของพระองค์ ออกไปประกาศศาสนา ทำให้เป็นเกิดแนวปฏิบัติของพระสาวกซึ่งอยู่ไกลจากพระพุทธเจ้าถือเป็น หน้าที่ที่จะออกไปประกาศศาสนา ตามแนวพุทธกิจ ประจำวัน ๕ อย่าง ได้แก่ ๑) ตอนเที่ยงคืนตรึง แก้วปัญหาเทวดา ๒) ตอนใกล้รุ่งทรงส่งพระญาณหาบุคคลที่จะทรงโปรด ๓) ตอนเช้าเสด็จออก บิณฑบาตเพื่อโปรดทราบและโปรดบุคคลที่ปรากฏในพระญาณปี ๔) ตอนบ่ายทรงแสดงธรรมแก่ ประชาชน ๕) ตอนค่ำของแสดงพระธรรมแก่พระภิกษุ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้ พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีอิทธิพลจนกลายเป็นรากฐานในสังคมไทย

รากฐานวัฒนธรรมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในฐานะ ครรลองของวิถีชีวิตของชนชาตินั้น ๆ วันนี้เกิดมาจากสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ไม่ว่าจะ ดิน ฟ้า อากาศ การดำรงชีวิต การศึกษาเล่าเรียน ความเชื่อ ตลอดถึงอารยธรรมที่ปกคลุมคนภาคนั้น ๆ แล้วรับเข้ามา เป็นครรลองวิถีชีวิต โดยรู้ตัว หรือไม่ก็ตาม ก็ในบรรดาสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมนั้น ประการหนึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพราะศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรม ส่วนที่ว่าพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยนั้นก็เพราะคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามายาวนาน พระพุทธศาสนา จึงมีอิทธิพลต่อคนไทยรอบด้าน หากแยกวัฒนธรรมให้เห็นชัดเจน ตามที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดไว้มี ๔ แขนง คือ คติธรรม เนติธรรม สหธรรม วัตถุประสงค์ ดังนี้

ด้านคติธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นคติในการดำเนินชีวิตคนไทย การนับถือพระสงฆ์ คนไทยถือพระรัตนตรัยเป็นสิ่งเคารพสูงสุด เคารพบิดามารดา คนไทยนับถือบิดามารดา ว่าเป็นบุคคลที่ นำเคารพรองจากพระรัตนตรัย ทั้งนี้ เพราะได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนว่า “มารดาบิดา เป็น บูรพาจารย์ที่ควรบูชาของบุตร” มีใจบุญ คนไทยชอบทำบุญแก่พระสงฆ์ ตลอดถึงการทำทานแก่คน และสัตว์ด้วย รักความเป็นไทย คนไทยชอบอิสริภาพ ไม่ยอมอยู่ในอำนาจของใคร รักสงบ ไม่ชอบ รุกรานใคร คนไทยรักสงบ ไม่อยากเห็นใครรุกรานใคร รื่นเริง ไม่เครียด และ วิตกกังวล คนไทย ชอบสนุก ไม่ชอบวิตกกังวล หรือคติแบบว่า “ไม่เป็นไรมองโลกในแง่ดี” ถือใจเป็นสำคัญ คนไทยถือ ว่า ทุกคนหรือทุกอย่าง จะมาจากใจ จะขาดอะไรไปบ้าง ก็ไม่เป็นไรขอให้สบายใจก็พอ เป็นเพื่อน กันเชื่อกรรม คนไทยเชื่อว่ากรรม มีอำนาจสูงสุด สามารถดลบันดาลให้คนเป็นไปอย่างไรแตกต่าง กันตามที่ทำกรรมไว้ เชื่อเรื่องสังสารวัฏ คนไทยเชื่อว่าคนตายแล้วเกิดอีก และจะเกิดเป็นอะไรก็ได้ ตามกรรมที่ทำไว้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ คนไทยโดยทั่วไป ถือใจเป็นใหญ่ เชื่อว่า ธรรมย่อมรักษาคนดี คนไทยเรียกว่า ธรรมมีพลังเหนือกว่า

ด้านเนติธรรม คือหลักธรรมที่เป็นแนวทางในการปกครอง ควรใช้หลักธรรมเพื่อ ปกครองตนเอง หมู่คณะ ตลอดถึงประเทศชาติ ให้อยู่อย่างสงบร่มเย็นในโลก โลกปาเลธรรมหรือ เทวธรรม ซึ่งก็มี ทิри ความละอายต่อบาป โอตตปปะ ความเกรงกลัว สังคหวัตถุธรรม สำหรับครอง ใจคน มี ๔ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ หรือ เจือจาน แบ่งปันกัน ๒. ปิยวาจา พูดีต่อกัน ๓.

อรรถจริยา ทำเป็นให้เป็นประโยชน์ต่อกัน ๔. สมานัตตตา ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลายไม่เปลี่ยนแปลง เป็นต้น

ด้านสัทธรรม คือหลักธรรมที่เป็นคติในการเกี่ยวข้องกับคนอื่น คนไทยจะมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ยิ้มง่าย เป็นด้วยการเทิดทูนพระราชา คนไทยนับถือพระราชาเป็นประมุขของชาติ เป็นที่อุทิศใจ กตัญญูกตเวที คนไทยรู้บุญคุณคน อ่อนน้อมถ่อมตน คนไทยจะให้เกียรติ และอ่อนน้อม ต่อผู้ที่เหนือกว่าตน ไม่ว่าในด้าน วิทยุฒิ ชาติวุฒิ และคุณวุฒิ มีกรุณาตากรุณา คนไทยมีเมตตาตากรุณา เห็นคนอื่น สัตว์อื่น มีจิตใจเช่นเดียวกันกับคน รักสุข เกลียดทุกข์เหมือนกัน ให้อภัย ไม่ชอบจองเวร คนไทยเห็นคนอื่น ตัดสินว่าเขารักสุขเกลียดทุกข์ และมีความต้องการทางจิตใจเหมือนเรา เป็นเพื่อนร่วมโลก ยึดหลักสายกลาง คนไทยไม่ชอบแบบสุดโต่ง หรือตกขอบไปทุก ๆ ด้าน เช่น ไม่ชอบความรุนแรง เป็นต้น รักความสามัคคี คนไทยโดยทั่วไป รับพวกและรักญาติตลอดถึงรักประเทศชาติ เมื่อบ้านเมืองเดือดร้อนคนไทยจะผนึกกำลังเข้าช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่

ด้านวัตถุธรรม หลักธรรมที่เป็นวัตถุ โดยการแสดงในรูปสิ่งของหรือรูปธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม วรรณกรรม ขยายความออกไปดังต่อไปนี้

งานสถาปัตยกรรม เมืองไทยมีสถาปัตยกรรม เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากมาย เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา เจดีย์ พระปรางค์ มณฑป และหอไตร เป็นต้น

งานประติมากรรม ชาวไทยเคารพนับถือพระพุทธเจ้าอย่างสูงสุด และมีความศรัทธาในพระพุทธเจ้าเป็นเอก จึงเกิดการสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ไว้เคารพบูชา และมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มากมาย ตามพุทธกิจของพระองค์และปัจจุบันมีกว่า ๘๐ ปางแล้ว พระพุทธรูปที่งามมาก ก็มีพระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

งานจิตรกรรม ประเทศไทย นอกจากจะมีสถาปัตยกรรมที่งดงามแล้ว ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังอีกมากมาย อยู่ตามอุโบสถ วิหาร เป็นต้นอีกด้วย ภาพเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องพุทธประวัติ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ภาพต่าง ๆ เหล่านี้ จะเขียนอย่างวิจิตรงดงามมากมาย

งานวรรณกรรม หมายถึง ผลงานที่แสดงออกซึ่งความงาม และความไพเราะ เพราะฉะนั้นวรรณกรรมเพลงประกอบไปด้วยหนังสือ ดนตรี ฟ้อนรำ หนังสือ ในประเทศไทย มีหนังสือที่เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่มากมาย มีทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ที่เป็นภาษาบาลี จะเป็นผลงานของพระสงฆ์ชาวเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ ดนตรี เป็นสิ่งที่มีพลัง มีอำนาจ บันดาลใจ ให้มีความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ตามเวลาหรือทำนองของดนตรีนั้น กล่าวคือทำนองดนตรี บางอย่างฟังแล้วสุขใจ บางอย่างสนุกสนานรื่นเริง บางอย่างโศกเศร้า และบางอย่างกล่อมเกลาคิดใจให้สงบ ในทางพระพุทธศาสนา ก็มีได้ห้ามพระภิกษุฟังดนตรีหรือเพลงทุกประการ ส่วนฟ้อนรำ ก็คู่

กับดนตรี โดยที่ดนตรีมีความเป็นไป เพื่อความไพเราะเสนาะโสตพ็อนรำ ก็เพื่อความเจริญตา แต่ทั้งสองอย่างก็เกี่ยวข้องกัน คือความเบิกบานสำราญใจ การพ็อนรำประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา ในเมืองไทย ก็มีอย่างทางภาคเหนือ จะมีการพ็อนรำในงานบุญต่าง ๆ ทางภาคอีสาน ตอนนีพ็อนรำหรือเซิ้งต่าง ๆ เช่นพ็อนญไทเป็นต้น

๖. บทสรุป

พระพุทธศาสนากับคนไทยมีความสัมพันธ์กันมานาน เป็นที่พึงทางจิตใจของคนไทยมาช้านาน มีทั้งเป็นรากฐานทางด้านวัฒนธรรมมาตลอดกาล เปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นผลิตภัณฑ์มา มาจากพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของคนไทย เป็นคั่นฉ่องส่องให้เห็นความเป็นไทย มีทั้งเป็นสายใยยึดเหนี่ยวความเป็นไทยไว้ ว่าเป็นญาติชาติเดียวกัน ดังนั้น คนไทยในปัจจุบันอาจเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เน้นคุณค่าของความเป็นไทย ก็จงช่วยกันส่งเสริมและทนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้คงอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะก็ช่วยกันศึกษา และปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นมาตรการที่ดีที่สุด ในการรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่กับคนไทย โปรดจำไว้ว่าพระพุทธศาสนาเท่านั้น ที่จะรักษาความเป็นไทยไว้ได้ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. **ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี.** กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๕.

กองตำรา. **ศาสนสุภาษิต เล่ม ๑-๒.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

นนท์ ธรรมสถิต. **พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย เล่ม ๑.** กรุงเทพมหานคร : กิตติชัยสาส์น, ๒๕๓๒.

บุญสม เตรียมใจ. **“พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ”** พระพุทธศาสนาศาสนาประจำชาติไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการจัดงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาวิสาขบูชา, ๒๕๒๗.

ประสิทธิ์ จันรัตน์. **พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย.** พระพุทธศาสนาศาสนาประจำชาติไทย, กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการจัดงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาวิสาขบูชา, ๒๕๒๗.

พระมหาสมเกียรติ แสนขัติ. **สยามวงศ์ในลังกา.** กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๒๕.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

สงวน โชคสุภารัตน์. **ตำนานเมืองเหนือ.** พระนคร : ๒๕๐๘.

สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศาสนประวัติสมัยรัตนโกสินทร์และพระราชวงศ์จักรี

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

สิริวัฒน์ คำวันสา. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

แสง จันทร์งาม. **ศาสนาในลานไทย ล้านนาไทย.** อนุสรณ์พระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์

สามกษัตริย์ : เชียงใหม่, ๒๕๒๖-๒๕๒๗.